СЕКЦІЯ 25
SECTION 25

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я
RELIGIOUS STUDIES AND THEOLOGY

УДК 322:327.39

Кобетяк Т. Р.
аспірант,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
0009-0005-5081-3717

РЕЛІГІЙНІ ІНСТИТУЦІЇ ЯК АКТОРИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ГРУЗІЇ

Релігійні інституції в сучасному суспільстві постають не лише носіями осередками духовного життя і культурних традицій, а й вагомими суспільними акторами, залученими до політичних і суспільних процесів. Їхнє становище визначається історично сформованим авторитетом, інституційною організацією та особливостями взаємодії з державою і громадянським суспільством. Це зумовлює різні форми участі церков у суспільно-політичному житті – від представлення інтересів релігійних спільнот до формування ціннісних орієнтирів суспільного розвитку. Зокрема, така діяльність може набувати особливого значення в умовах європейської інтеграції, коли релігійні інституції долучаються до обговорення її суспільних і культурних наслідків.

Прикладом цього виступає Польща, де Римо-Католицька Церква (РКЦ) стала одним із помітних учасників євроінтеграційного процесу. Ще до 1989 р. польський єпископат підтримував європейський вектор розвитку, а візит церковної делегації до Брюсселя у 1997 р. сприяв активізації діалогу з інституціями ЄС. Після цього візиту 84 % опитаних польських священників висловили готовність проголосувати за вступ країни до Союзу [4, p. 2–6]. Окрім того, напередодні референдуму 2003 р. стосовно вступу Польщі до ЄС єпископат закликав вірян узяти участь у голосуванні. Ставлення церковного середовища до інтеграції формувалося поступово: початкові побоювання щодо секуляризації та втрати національно-релігійної самобутності з часом поступилися умовному схваленню вступу під впливом авторитету папи Івана Павла II, економічних аргументів і практичного ознайомлення з європейськими інституціями [5, с. 137–138].

Участь Церкви в європейській дискусії стосувалася не лише питання вступу, а й ціннісних засад інтеграції. Польський єпископат наголошував на

християнських коренях європейської ідентичності та необхідності збереження релігійної самобутності в об’єднаній Європі. Водночас потенціал християнських церков не був повною мірою залучений до загальноєвропейського обговорення інтеграції, а їхні позиції недостатньо враховувалися під час внутрішніх реформ ЄС [3, p. 124]. Отже, вплив РКЦ на європейський курс Польщі проявлявся передусім через суспільну мобілізацію та формування ціннісних орієнтирів інтеграції, а не через безпосереднє ухвалення політичних рішень.

Показовим є і досвід Грузії, зокрема роль Грузинської православної церкви (ГПЦ). Її суспільний авторитет історично сформувався завдяки участі у збереженні національної ідентичності, культурних традицій та релігійної спадщини. Конституційна угода 2002 р. закріпила особливий статус ГПЦ, зокрема привілеї у сферах освіти, культури й оподаткування [1, p. 61–62].

Ставлення ГПЦ до європейської інтеграції не було однозначним. Окремі реформи, пов’язані з наближенням до європейських стандартів, викликали спротив консервативних церковних кіл, які розцінювали їх як загрозу традиційним релігійним і сімейним цінностям. Зокрема, під час ухвалення у 2014 р. закону “Про усунення всіх форм дискримінації” консервативні церковні кола виступили проти окремих його положень. Попри це, після надання Грузії статусу кандидата в ЄС у грудні 2023 р. патріарх Ілія ІІ привітав таке рішення, наголосивши на важливості збереження християнських традицій у процесі європейського зближення.

Показовим стало зближення у 2024 р. риторики частини церковного керівництва та представників правлячої партії щодо захисту національного суверенітету й традиційних цінностей, що проявилося, зокрема, під час суспільних дискусій навколо закону “Про прозорість іноземного впливу”. Водночас це зближення не було одностайним: окремі представники духовенства критикували закон, що свідчило про наявність різних позицій усередині ГПЦ [2]. Паралельно погіршувалися відносини Грузії з ЄС: 27 червня 2024 р. Європейська рада констатувала, що дії грузинської влади фактично зупинили процес вступу, а 28 листопада уряд заявив, що не порушуватиме питання про відкриття переговорів щодо вступу до ЄС до кінця 2028 р.

Досвід Польщі та Грузії демонструє відмінні моделі участі релігійних інституцій у євроінтеграційних процесах. Якщо в польському випадку РКЦ сприяла суспільному схваленню вступу до ЄС і формуванню ціннісних орієнтирів інтеграції, то в Грузії ГПЦ поєднує підтримку європейського курсу з критикою окремих реформ, впливаючи на суспільне сприйняття євроінтеграційних змін. Таким чином, релігійні інституції постають вагомими суспільними акторами, здатними впливати на спрямованість і перебіг євроінтеграційних змін.

Список літератури

1. Caliskan O. Religion’s Role in Foreign Policy: The Georgian Orthodox Church’s Attitude towards European Integration and Minorities. *Georgian Journal for European Studies*. 2024. No. 7. P. 56–66. DOI: https://doi.org/10.52340/gjes.2024.01.03.

2. Khakhutaishvili M. The Dynamics of the Involvement of the Georgian Orthodox Church in the Process of European Integration: Perspectives, Transformations, and Challenges. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2024. Vol. 44, Iss. 3. Article 4. DOI: https://doi.org/10.55221/2693-2229.2515

3. Kusztal A. Skutki akcesji Polski do Unii Europejskiej w ocenie głównych Kościołów chrześcijańskich w RP. *Przegląd Politologiczny*. 2010. Nr 3. S. 105–124. DOI: https://doi.org/10.14746/pp.2010.15.3.8.

4. Machaj Ł., Białas-Zielińska K. The Institutional Catholic Church in Poland on European Integration. *Wroclaw Review of Law, Administration & Economics*. 2013. Vol. 3, No. 1. P. 1–13. DOI: https://doi.org/10.2478/wrlae-2013-0001.

5. Костюк О. В. Римо-католицька церква як суб’єкт впливу на зовнішню політику сучасної Польщі. *Українська полоністика*. 2025. Т. 23, № 1. С. 132–141. DOI: https://doi.org/10.35433/2220-4555.23.2025.phyl-2. URL: https://polonistyka.zu.edu.ua/article/view/335340.